

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ekonomická závislost rozhodce z důvodu opakovaného ustavování do funkce

K tématu ekonomické (ne)závislosti rozhodce v rozhodčím řízení jsem se vyjádřil na stránkách e-právo poměrně nedávno.[1] V uvedeném příspěvku jsem analyzoval problematiku ekonomické nezávislosti rozhodce jakožto podmínku jeho nestrannosti a nezávislosti (a jeho s tím související nepodjatosti) zejména na půdorysu institutu tzv. dohodnuté osoby a tehdy aktuálního usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2018, sp. zn. 20 Cdo 4022/2017. Aktuálně se k dané otázce vyjádřil též Ústavní soud České republiky, a jeho závěry budou (zejména) předmětem tohoto příspěvku.

Otázka nezávislosti, nestrannosti a (ne)podjatosti rozhodců

V souvislosti s otázkou nezávislosti, nestrannosti a (případné) podjatosti rozhodců podle zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „RozŘ“) se stále diskutuje otázka ekonomické nezávislosti rozhodce zejména ve vazbě na opakované ustavování jednoho a téhož rozhodce do funkce. Takový rozhodce, klade se otázka, může být z důvodu jeho opakovaného ustavování do funkce na subjektu, který jej uvádí v rozhodčích doložkách, jež nabízí, třeba i formulářově, třetím kontrahentům k akceptaci, a následný spor rozhoduje a má za něj odměnu, ekonomicky závislý a spor rozhodovat v jeho prospěch.

Judikatura k otázce materiální (ekonomické) závislosti rozhodce z roku 2015

Problematice nezávislosti rozhodce resp. dohodnuté osoby[2] ve vztahu k materiálnímu (ekonomickému nebo chcete-li k „finančnímu“ prvku) ve vztahu rozhodce a jedné ze stran sporu se věnovalo poprvé od Novely[3] usnesení Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) ze dne 28. 4. 2015, sp. zn.: 26 Cdo 3662/2014[5], jehož právní věta zní: *„Pro posouzení nezávislosti a nestrannosti třetí osoby pověřené určením rozhodce se uplatní stejná pravidla jako pro nezávislost a nestrannost rozhodců. V úvahu přitom připadá jakýkoliv druh závislosti, zejména závislost materiální, stejně jako zájem na výsledku projednávání sporu. Nelze však považovat za „nezávislé“ třetí osoby tzv. arbitrážní centra, což jsou obvykle právnické osoby, které nejsou stálými rozhodčími soudy, jež se zabývají organizováním rozhodčího řízení ad hoc, mají z této činnosti ekonomický prospěch a jako rozhodce jmenují opakovaně osoby, s nimiž mají dlouhodobé vztahy a poskytují jim při jejich rozhodovací činnosti servis. Obvykle jsou přitom navázány na podnikatele (jejich právní zástupce), kteří jim fakticky dávají práci tím, že do svých smluv začleňují rozhodčí doložky, v nichž pověřují rovněž opakovaně tuto právnickou osobu výběrem rozhodce.“*

Podle shora uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu je za arbitrážní centrum považována právnická osoba, která se zabývá organizováním rozhodčího řízení a má z toho ekonomický prospěch a jako rozhodce jmenuje osoby, se kterými má dlouhodobé vztahy, a poskytuje jim při jejich rozhodovací činnosti servis.

Na základě těchto závěrů bylo opakovaného „ustavování“ rozhodce do funkce dohodnutou osobou (tj. arbitrážním centrem) shledáváno paušálně nežádoucím a generujícím podjatost, v důsledku čehož byla taková rozhodčí doložka stižena absolutní neplatností. Judikát se

nicméně týkal jmenování rozhodce do funkce dohodnutu osobou, a nikoliv opakovaného ustavování (jmenování) v rozhodčí doložce jmenovitě určeného rozhodce (na to, aby se Nejvyšší soud vyjadřoval i k opakovanému jmenování rozhodce jmenovitě určeného v rozhodčí doložce, nebyl založen odpovídající skutkový stav případu).

Judikatura Nejvyššího soudu České republiky

Shora uvedené závěry byly do značné míry překonány usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2018, sp. zn. 20 Cdo 4022/2017, v němž byla problematika ekonomické závislosti rozhodce z důvodu opakovaného ustanovování řešena nově. Nejvyšší soud zde závěry publikované dříve v usnesení ze dne 28. 4. 2015, sp. zn.: 26 Cdo 3662/2014 výrazně modifikoval, když dovedl, že

*„Opakovanost zápisu totožných jmen do rozhodčích smluv bez dalšího nedokládá ekonomickou závislost rozhodce; sama o sobě „opakovatelnost“ bez dalšího neznamená, že by rozhodce nemohl – pakliže zároveň není tvrzeno žádného jeho osobního vztahu k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům – věc projednat a rozhodnout. Možnou podjatost, tj. nedostatek objektivní nezávislosti (nebo též objektivní nestrannosti), je nutné vždy chápat ve spojení s konkrétními okolnostmi dané věci. **Vztah ekonomické závislosti rozhodce jest však ztotožnit s ekonomickým vztahem bezprostředním a přímým, tj. pakliže rozhodce např. současně působí jako zaměstnanec jedné ze stran rozhodčí smlouvy, jako obchodní partner, potažmo jako kolega v zaměstnaneckém či obdobném poměru, a nelze jej tedy spatřovat jen v tom, že rozhodci vzhledem ke každé jím vyřízené věci vzniká nárok na odměnu.** V opačném případě by totiž mohla být, a to by bylo v úplnosti zcela nepřijatelné, totožná námitka vznášena i vůči stálým rozhodčím soudům, jež ostatně taktéž mohou strany sporu do rozhodčích doložek navrhopat opakovaně, což její relevanci zjevně vylučuje. Ostatně jistou „opakovanost“ osoby rozhodce zákon o rozhodčím řízení výslovně předpokládá – a nelze ji tudíž už proto považovat nejen za „nemravnou“, natož pak bezprostředně vedoucí k úspěšné námitce vyloučení rozhodce z rozhodování – jestliže v ustanovení § 8 odst. 3 co do spotřebitelských vztahů ukládá rozhodci povinnost sdělit, zda v posledních třech letech vydal rozhodčí nálezy, nebo zda je rozhodcem v dosud neskončeném rozhodčím řízení ve sporu, jehož účastníkem byla některá ze stran. **K vyloučení konkrétní osoby rozhodce z projednávání a rozhodnutí o věci proto nemůže postačovat jen tvrzení, že je jednou ze stran rozhodčí smlouvy opakovaně, event. i dlouhodobě, jako možný rozhodce navrhopán.**“*

Na výše uvedených závěrech pak Nejvyšší soud setrval i ve svém navazujícím rozsudku ze dne 22. 5. 2019, sp. zn. 33 Cdo 1034/2018, kde Nejvyšší soud tyto závěry zopakoval.

Z výše uvedeného vyplývá, že aktuální judikatura Nejvyššího soudu aprobuje možnost opakovaného uvádění stejného rozhodce v rozhodčí doložce, popř. stejné dohodnuté osoby, popř. stejného rozhodce jmenovaného (určeného) do funkce rozhodce stejnou dohodnutou osobou a nespatřuje v tom důvod k neplatnosti rozhodčí doložky. Pokud zde totiž není žádného osobního vztahu rozhodce k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, může (do funkce rozhodčí doložkou opakovaně určený) rozhodce věc projednat a rozhodnout. Nejvyšší soud v uvedených rozhodnutích na rozdíl od své předchozí judikatury nepaušalizuje závěr o ekonomické závislosti rozhodce, a naopak vysílá signál, že každá námitka ekonomické závislosti rozhodce a z ní pramenící neplatnosti rozhodčí doložky se musí v řízení o žalobě na zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 RozŘ tvrdit (povinnost tvrzení) a prokázat (povinnost důkazní).

Vztah ekonomické závislosti rozhodce (nebo dohodnuté osoby či stálého rozhodčího soudu) by bylo možno podle názoru Nejvyššího soudu dovozovat pouze tehdy, pokud by byla ekonomická závislost (ekonomický vztah mezi rozhodcem a účastníkem rozhodčího řízení) bezprostřední a přímá, typicky pokud by byli rozhodce a účastník rozhodčího řízení v zaměstnaneckém či obdobném poměru, popř.

pokud byli příbuzní nebo přátelé a jejich blízký vztah by byl tedy založen v osobní rovině. Tento závěr je pak možné vztáhnout i na dohodnuté osoby (arbitrážní centra)[4] a jejich poměr k věci či účastníkům řízení ve vazbě na jejich případnou ekonomickou závislost.

Judikatura Ústavního soudu České republiky

Co se týče rozhodovací praxe Ústavního soudu České republiky, ten se na uvedené téma letos vyjádřil v usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. I. ÚS 2703/18 [předseda senátu David Uhlíř, soudci Tomáš Lichovnick (soudce zpravodaj) a Vladimír Sládeček], kde byl Ústavním soudem vysloven názor, že

„K vyloučení konkrétní osoby rozhodce z projednávání a rozhodnutí o věci pro podjatost nemůže postačovat pouhé tvrzení, že je jednou ze stran rozhodčí smlouvy opakovaně, event. i dlouhodobě, jako možný rozhodce navrhován. Jmenovitě stěžovatelem zmiňovaná ekonomická závislost rozhodce je v soudní praxi Nejvyššího soudu ztotožňována spíše s ekonomickým vztahem bezprostředním a přímým, tj. pakliže rozhodce např. současně působí jako zaměstnanec jedné ze stran rozhodčí smlouvy, jako obchodní partner, potažmo jako kolega v zaměstnaneckém či obdobném poměru, a nelze jej tedy spatřovat jen v tom, že rozhodci vzhledem ke každé jím vyřízené věci vzniká nárok na odměnu. V opačném případě by totiž mohla být totožná námitka vznášena i vůči stálým rozhodčím soudům, jež ostatně taktéž mohou strany sporu do rozhodčích doložek navrhovat opakovaně, což její relevanci zjevně vylučuje (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 4022/2017 ze dne 23. 1. 2018).“

Z výše uvedeného vyplývá, že Ústavní soud České republiky v tomto rozhodnutí podpořil a potvrdil závěry rozhodovací praxe Nejvyššího soudu České republiky, které byly uvedeny výše a z nichž plyne, že samotná skutečnost opakovaného ustavování rozhodce do funkce nezakládá jeho podjatost z důvodu ekonomické závislosti na jedné ze stran sporu.

Částečný obrat, nebo spíše „úrok“ od závěrů traktovaných shora, můžeme vyčíst z aktuálního nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 9. 2019, sp. zn.: II. ÚS 1851/19 [předseda senátu Vojtěch Šimíček (současně i jako soudce zpravodaj) a soudci Ludvík David a Kateřina Šimáčková]. Ústavní soud České republiky v něm ponechává zcela stranou skutečnost, že stěžovatel (dlužník) byl v rozhodčím řízení zcela nečinný, jakož i skutečnost, že nepodal žalobu na zrušení rozhodčího nálezu a že „honil bycha“ až v exekučním řízení, tedy mimo rámec žaloby na zrušení rozhodčího nálezu soudem, a podle mého názoru značně „sociálně-laděnou“ argumentací (odhlížející od pasivity stěžovatele v předchozích fázích) dospívá k závěru, že

„Stěžovateli nelze vyčítat neuplatnění námítky podjatosti rozhodce. V nyní projednávaném případě je totiž podstatné, že argument ekonomické závislosti, související s případným vyloučením rozhodce pro podjatost, byl stěžovatelem předložen v zásadě okamžitě, co se dozvěděl o okolnostech, jež tuto závislost přinejmenším naznačují (srov. návrh na zastavení a odklad exekučního řízení, č. l. 34 a násl.).“

To je tedy jedna z nálezových tezí Ústavního soudu, která je důležitá. Ústavní soud pokračuje v trajektorii názoru (podle mého mínění hluboce nesprávného a jsoícího mimo dikci i smysl zákona o rozhodčím řízení), podle něhož lze neplatnost rozhodčí doložky namítnout i (resp. až) v řízení exekučním, aniž by musela být námitka neplatnosti rozhodčí doložky učiněna při prvním úkonu v rozhodčím řízení (srov. jasnou dikci § 33 RozŘ) a aniž by (dokonce) musela být podána žaloba na zrušení rozhodčího nálezu soudem podle § 31 RozŘ. Ústavní soud tím říká, že lze být v rozhodčím řízení zcela pasivní a nestřežit svá práva (tedy jednat „non vigilantibus iura“) a přesto obdržet od státní (soudní) moci dobrodiní v podobě ústavní ochrany. Takový závěr je podle mého názoru neústavní, neboť vykládá zákon tak, jako kdyby Ústava koncipovala Českou republiku jako *sociální*

stát (jak to činí např. Základní zákon, tj. ústava v Německu), ač ta jej konstruuje jako *stát právní* (a nikoliv sociální). Výsledkem tohoto neústavního posunu v aplikaci rozhodujícího hodnotícího kritéria je pozitivní diskriminace dlužníků, a tedy výrazná převaha sociální roviny řešení určité významné množiny případů nad rovinou právní.

Ve vztahu k tématu podjatosti rozhodce z důvodu jeho ekonomické závislosti pak Ústavní soud v uvedeném nálezu dovozuje, že

„S přihlédnutím k okolnostem nyní projednávaného případu (jak se podává z ústavní stížnosti, ze sdělení Okresního soudu v Pardubicích vyplývá, že Mgr. J. F. rozhodoval v posledních letech jako rozhodce více než 13.000 spisů, v nichž jako oprávněná vystupovala vedlejší účastnice) lze uvažovat rovněž o podjatosti právě z důvodu opakovaného, a nikoliv zanedbatelného využívání jednoho a téhož rozhodce (takový rozhodce je v odborné literatuře označován jako tzv. repeat player – srov. RYŠAVÝ, Lukáš. Nezávislost a nestrannost rozhodce. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 135). Ústavní soud si je vědom, že opakované využívání jednoho rozhodce není v praxi ničím neobvyklým, neboť taková osoba zpravidla (a právě proto) disponuje potřebnými znalostmi a zkušenostmi, současně však skutečně nelze vyloučit, že v těchto situacích může vztah mezi rozhodcem a oprávněným subjektem přerůst až v ekonomickou závislost. V každém případě je však nutné vzájemné vztahy rozhodce a účastníků řízení posuzovat detailněji, což však – vzhledem k výše uvedenému – městský soud v nyní projednávaném případě neučinil.“

Závěr

„Před“ výše uvedeným nálezem Ústavního soudu jsme mohli říci, že k vyloučení konkrétní osoby rozhodce z projednávání a rozhodnutí věci nemůže postačovat jen tvrzení, že je jednou ze stran rozhodčí smlouvy opakovaně, event. i dlouhodobě jako možný rozhodce navrhován a že opakované jmenování (určování) určité osoby rozhodcem a její následné odměňování za výkon činnosti rozhodce nemůže vést k zneplatnění rozhodčí doložky z důvodu ekonomické závislosti.

„Po“ výše uvedeném nálezu Ústavního soudu můžeme říci, že s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu (kdy rozhodce rozhoduje mnoho případů, kde jsou na stranách sporu stejní účastníci), lze uvažovat rovněž o podjatosti právě z důvodu opakovaného, a nikoliv zanedbatelného využívání jednoho a téhož rozhodce.

I když tedy Ústavní soud opakuje závěr, že *„opakované využívání jednoho rozhodce není v praxi ničím neobvyklým, neboť taková osoba zpravidla (a právě proto) disponuje potřebnými znalostmi a zkušenostmi“*, nově podle Ústavního soudu nelze vyloučit, že v těchto situacích může vztah mezi rozhodcem a oprávněným subjektem přerůst až v ekonomickou závislost.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že vzájemné vztahy rozhodce a účastníků řízení je podle aktuální rozhodovací praxe Ústavního soudu třeba v řízení před soudem posuzovat detailně. Pokud tak obecný soud neučiní, zatíží řízení vadou, která může mít za následek porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Precedenční charakter (čl. 89 odst. 2 ústavy České republiky) nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn.: II. ÚS 1851/19 se nicméně uplatní pouze v situacích skutkově shodných, podobných nebo alespoň v podstatných znacích srovnatelných s tou, k jaké byl na jejím základě normativní právní závěr přijat. V daném případě rozhodoval rozhodce 13.000 případů a pouze v relaci k matematicky afinitnímu počtu případů tak závěry Ústavního soudu platí, resp. mají precedenční účinek.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M. MPA,

advokát a rozhodce, působí též jako ředitel Ústavu práva a právní vědy, o.p.s.

[LISSE LEGAL](#)

Jablonského 640/2,
170 00 Praha 7

Tel.: +420 777 705 807

e-mail: advokat@lisse.cz

[1] LISSE, L.: Rozhodčí řízení: Ekonomická nezávislost rozhodce. Publikováno na portálu epravo.cz dne 20. 12. 2019 pod ID: 108545. K dispozici [ZDE](#).

[2] Dikce zákona neomezuje dohodnutou osobu ve smyslu § 7 odst. 1 věta druhá RozŘ na osobu právnickou, protože může být jmenovací autoritou („appointing authority“) i osoba fyzická, i když to v praxi asi nebude příliš časté. Je také nerozhodné, o jakou osobu se jedná, zda o osobu tuzemskou (českou) nebo cizí (zahraniční). Podstatné je jediné to, aby tato osoba byla skutečně „osobou v právním slova smyslu“, tedy aby měla právní subjektivitu podle českého práva nebo některé ze zahraničních právních úprav a aby bylo její určení dostatečně určité a nevznikaly pochybnosti o její existenci. Pokud půjde o osobu právnickou, nebylo by od věci (i když to zákon nikde nepřikazuje), aby byl součástí jmenovacího dekretu nebo jinak označeného dokumentu, kterým je rozhodce ve smyslu § 7 odst. 1 věta druhá z.r.ř. do funkce určen, popř. součástí spisu rozhodčího řízení, rovněž výpis z obchodního rejstříku nebo jinak označené evidence takové osoby. Žádné jiné požadavky zákon na dohodnutou osobou neklade.

[3] Připomínám, že dohodnutá osoba byla do zákona o rozhodčím řízení vložena novelou provedenou zákonem č. 19/2012 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 4. 2012 (v textu dále jen „Novela“). K zavedení institutu tzv. dohodnuté osoby, v zahraniční literatuře označované jako appointing authority, došlo doplněním znění § 7 odst. 1 RozŘ o větu „Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4.“. V České republice i v zahraničí jsou těmito dohodnutými osobami (appointing authorities) zpravidla tzv. arbitrážní centra [2], tedy právnické osoby působící v oblasti rozhodčího řízení, které nejsou stálými rozhodčími soudy ve smyslu § 13 RozŘ, ale zabývají se zejména pomocnou administrací rozhodčího řízení a určováním rozhodců do funkce v případech, kdy jsou k tomu stranami sporu v rozhodčí doložce zmocněny.

[4] LISSE, L.: Dohodnutá osoba aneb Rozhodčí doložky arbitrážních center 5 let po novele, příspěvek

publikovaný na e-právo dne 1. 9. 2017, ID: 106278: „Tato Novela měla před 6 lety umožnit existenci právnických osob, které nejsou stálými rozhodčími soudy podle RozŘ, označovaných v zahraniční i tuzemské arbitrážní teorii i praxi jako arbitrážní centra.“ Srov. LISSE, L.: K problematice arbitrážních center. In: Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. Roč. 2006, č. 1/2006, s. 40-43. LISSE, L.: Ještě jednou k činnosti arbitrážních center. Právní rádce. ISSN 1210-4817. 27. září 2007, roč. 15, č. 9, s. 61-63. LISSE, L.: Neplatnost rozhodčí smlouvy arbitrážního centra aneb konec (Pod-vodníků?) rozhodců ad hoc v Čechách, na Moravě a ve Slezsku? Epravo [online]. 31. 3. 2010. LISSE, L.: Rozhodčí soud vs. arbitrážní centrum. Epravo [online]. 12. listopadu 2011. BĚLOHLÁVEK, A. J. Rozhodčí řízení ad hoc vs. řízení před stálými rozhodčími soudy a postavení tzv. rozhodčích center. Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. 27. října 2005, č. 10, s. 54-59. ZOULÍK, F. Některé problémy rozhodčího řízení. Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. 19. ledna 2007, č. 1, s. 13-15. PAVELKA, M. Rozhodčí řízení před tzv. rozhodčími centry. Bulletin advokacie. ISSN 1210-6348. 25. července 2005, č. 7-8, s. 58-59. HRABÁNEK, D.: K náležitostem rozhodčích smluv a činnosti soukromých rozhodčích soudů. In: Právní fórum. ISSN 1214-7966. Roč. 7, č. 3/2010, s. 139-143 nebo SPANNBAUER, P.-FRK, P.: Rozhodčí doložka arbitrážních center, příspěvek ze dne 6. 10. 2010, publikovaný pod č. 66199 na e-právo.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních - hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)
- [Klientská zóna Jenda - právní účinky činění podání a doručování písemností](#)